

foto: pixabay.com

SMERNICE

ZA UNAPREĐENJE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U KRIVIČNOJ I SUDSKOJ PRAKSI

Autor: Ljubica Vukčević

SMERNICE ZA UNAPREĐENJE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U KRIVIČNOJ I SUDSKOJ PRAKSI

Autor: Ljubica Vukčević

RERI – Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu
Dositejeva 30/3, 11 000 Beograd
Republika Srbija

www.eri.org.rs

FONDACIJA ZA
OTVORENO DRUŠTVO
SRBIJA

Publikacija je izrađena je uz podršku Fondacije za otvoreno društvo, Srbija u okviru projekta „Jačanje nadzornih mehanizama i zaštite prava na zdravu i očuvanu životnu sredinu u Republici Srbiji”. Svi izneti argumenti i stavovi u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove donatora i za sve informacije i zaključke iznete u ovoj publikaciji, kao i za njihovu tačnost, isključivu odgovornost snosi RERI.

SADRŽAJ

UVOD - PRAVNI OKVIR KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE SRBIJE U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE	4
1. Razvijanje prakse u oblasti krivične odgovornosti pravnih lica – kompanija u oblasti životne sredine	5
1.1. Praksa	5
1.2. Preporuke	6
2. Diskreciono odlučivanje javnih tužilaštava i saradnja u cilju postupanja po krivičnim prijavama	7
2.1. Praksa	8
2.2. Preporuke	8
3. Osnaživanje položaja udruženja kao oštećenog u krivičnom postupku	9
3.1. Praksa	10
3.2. Preporuke	10
4. Odgovornost organa uprave u pokretanju krivičnih postupaka	11
3.1. Praksa	11
3.2. Preporuke	12

UVOD

PRAVNI OKVIR KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE SRBIJE U OBLASTI ŽIVOTNE SREDINE

Krivičnim zakonikom Republike Srbije („*Sl. glasnik RS*”, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019) („**Krivični zakonik**“), životna sredina je prepoznata kao zaštitni objekat, pa je ovim zakonom propisano 18 (*osamnaest*) krivičnih dela, kao i krivične sankcije za izvršenje ovih krivičnih dela, od novčane kazne, pa do kazne zatvora. Međutim, u dosadašnjoj praksi RERI-ja, najozbiljnija i najzastupljenija krivična dela u oblasti životne sredine su *Zagađenje životne sredine* (član 260. Krivičnog zakonika), kao i *Oštećenje životne sredine* (član 264. Krivičnog zakonika). Bitno je napomenuti je da je objektivan element krivičnih dela *Zagađenje životne sredine* i *Oštećenje životne sredine*, propisan samim Krivičnim zakonikom, odnosno da je radnjama određenog lica došlo do zagađenja, ili oštećenja životne sredine “u većoj meri”, ili “na širem prostoru”. Dakle, da bi postupajući sud doneo osuđujuću presudu za navedena krivična dela, neophodno je da se u dokaznom postupku utvrdi da je radnjama okrivljenog lica životna sredina zagađena, odnosno oštećena u većoj meri, ili na širem prostoru, a što jasno pokazuje nameru zakonodavca da inkriminiše samo ozbiljnije kršenje propisa koje dovede do većih posledica po životnu sredinu.

Kada je reč o krivičnoj odgovornosti u oblasti životne sredine, pored Krivičnog zakonika, koji taksativno definiše krivična dela protiv životne sredine, značajno je analizirati i odredbe Zakonika o krivičnom postupku („*Sl. glasnik RS*”, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 i 62/2021), („**Zakonik o krivičnom postupku**“), koji definiše sam krivični postupak, kao i pojam i prava oštećenog u ovom postupku, o čemu će biti reči u narednim poglavljima.

Takođe, imajući u vidu da u Republici Srbiji do krivičnih dela u oblasti životne sredine dolazi pre svega usled nezakonitog poslovanja pravnih lica – kompanija, značajno je unaprediti i razvijati gotovo nepostojeću sudsku praksu pokretanja i sprovođenja krivičnih postupaka protiv pravnih lica - kompanija, zbog krivičnih dela protiv životne sredine. Naime, u Republici Srbiji je od 2008. godine ne snazi Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela („*Sl. glasnik RS*”, br. 97/2008) („**Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnih lica**“), kojim su uređeni uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična dela, krivične sankcije koje se mogu izreći pravnim licima, kao i pravila postupka u kojem se odlučuje o odgovornosti pravnih lica. Međutim, ovaj zakon se u dosadašnjoj praksi gotovo nije primenjivao.

1.

Razvijanje prakse u oblasti krivične odgovornosti pravnih lica – kompanija u oblasti životne sredine

Pitanje krivične odgovornosti pravnih lica, odnosno kompanija, za krivična dela protiv životne sredine, u praksi se retko postavlja. U najvećem broju slučajeva, krivičnoj odgovornosti zbog nezakonitih poslovnih aktivnosti kompanije, koje za posledicu imaju zagađivanje životne sredine, podleže odgovorno lice u kompaniji, te je eventualan ishod krivičnog postupka kažnjavanje pojedinca, ali ne i kompanije.

Zakonom o krivičnoj odgovornosti pravnih lica su uređeni uslovi odgovornosti pravnih lica za krivična dela iz posebnog dela Krivičnog zakonika i drugih zakona. Ovim zakonom su propisane krivične sank-

cije za pravno lice, i to: novčana kazna i **prestanak pravnog lica**, uslovna osuda, kao i mere bezbednosti, pa sud može odgovornom pravnom licu kao meru bezbednosti **zabraniti da obavlja određene registrovane delatnosti ili poslove u vezi sa kojim je krivično delo učinjeno**, i to u trajanju od od jedne do tri godine od dana pravnosnažnosti presude. Iako je Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnih lica na snazi skoro 15 godina, u Republici Srbiji se gotovo ne primenjuje, te je sudska praksa u oblasti kažnjavanja kompanija zbog nezakonitog poslovanja, a posebno za krivična dela iz oblasti životne sredine, gotovo nepostojeća.

1.1.

Praksa

U dosadašnjoj praksi, RERI je podnosio krivične prijave protiv pravnih lica, kao i odgovornih lica u pravnom licu, zbog krivičnih dela iz oblasti životne sredine. Naime, RERI je podneo krivičnu prijavu protiv pravnog lica, kineske kompanije SERBIA ZIJIN COPPER DOO BOR („Zijin“), zbog postojanja osnovane sumnje da je radnjama ove kompanije došlo do izvršenja krivičnog dela Zagađenje životne sredine. U predmetnoj krivičnoj prijavi, RERI je detaljno nabrojao pozitivne propise Republike Srbije, čije su odredbe prekršene nezakonitim poslovanjem kompanije Zijin. Naime, kompanija Zijin, čija je registrovana pretežna delatnost eksploatacija ruda, ostalih crnih, obojenih plemenitih i drugih metala, prilikom svog poslovanja ispušta zagađujuće i opasne materije u vazduh na način i u količinama, odnosno koncentracijama iznad graničnih i ciljnih vrednosti propisanih regulativom Republike Srbije. Imajući u vidu da je reč o stepenu zagađenja u višestruko većim vrednostima od doz-

voljenih, kao i vremenskom kontinuitetu zagađenja, RERI je u predmetnoj krivičnoj prijavi obrazložio da navedeno jasno ukazuje da postoji osnovana sumnja da je kompanija Zijin krivično odgovorna zbog zagađenja vazduha u gradu Boru.

Postupajući po krivičnoj prijavi RERI-ja, Osnovno javno tužilaštvo u Boru je sprovedo detaljan dokazni postupak, uz redovno obaveštavanje RERI-ja o preduzetim radnjama, stručne konsultacije postupajućeg javnog tužioca sa pravnim timom RERI-ja, kao i dostavljanje celokupnog prikupljenog dokaznog materijala. Na ovaj način RERI-ju je u ovom postupku faktički priznat status oštećenog u postupku, i pružena mu mogućnost da u istom aktivno učestvuje. Takođe, prema neformalnim saznanjima RERI-ja, Osnovno javno tužilaštvo u Boru je donelo odluku po predmetnoj krivičnoj prijavi i podiglo optužni predlog protiv kompanije Zijin, zbog krivičnog dela Zagađenje životne sredine.

Napred navedeni primer predstavlja pozitivan korak u razvijanju prakse u oblasti odgovornosti pravnih lica za krivična dela u oblasti životne sredine. Međutim, bitno je naglasiti da je značajno da i postupajući sudija koji bude sprovodio dalji krivični postupak nepristrasno, stručno, i temeljno utvrdi činjenično stanje, i donese odgovarajuću presudu. Takođe, RERI je protiv kompanije Zijin podneo krivičnu prijavu zbog zagađenja teškim metalima reke Mali Pek, u kojoj je na jasan i precizan način prikazao da je radnjama ove kompanije došlo do izvršenja krivičnog dela Zagađenje životne sredine. RERI je u cilju utvrđivanja zagađenja Malog Peka angažovao Zavod za javno zdravlje "Timok" iz Zaječara, koji je sproveo uzorkovanje površinskih i otpadnih voda na teritoriji opštine Majdanpek, a u cilju dokazivanja da zagađenje može poticati isključivo od nezakonitih aktivnosti kompanije Zijin. Rezultati ispitivanja su pokazali da višestruka prekoračenja graničnih vrednosti zagađujućih materija potiču isključivo od kompanije Zijin.

Postupajući po predmetnoj krivičnoj prijavi RERI-ja, nadležno javno tužilaštvo u Negotinu je

donelo naredbu kojom je naloženo kompaniji Zijin i odgovornom licu da, **zbog krivičnog dela zagađenje životne sredine**, u humanitarne svrhe uplate iznos od 1.000.000,00 dinara.

Naime, u ovom postupku je primenjena zakonska mogućnost oportuniteta – odlaganja krivičnog gonjenja (član 283. Zakonika o krivičnom postupku), što u praksi znači da se okrivljenom nalaže da u određenom roku plati novčani iznos, te će u slučaju da postupi po nalogu, krivična prijava biti odbačena, dok će u slučaju da okrivljeni ne uplati novčani iznos na koji je obavezan, protiv njega biti pokrenut *krivični postupak*.

Kao i u prethodnom slučaju krivične prijave protiv kompanije Zijin zbog zagađenja vazduha, postupanje Osnovnog javnog tužilaštva u Negotinu takođe predstavlja primer pozitivne prakse postavljanja pitanja krivične odgovornosti zbog krivičnih dela protiv životne sredine, **koja obuhvata ne samo odgovorno lice u pravnom licu (što je pretežna dosadašnja praksa javnih tužilaštava i sudova), već i pravno lice.**

1.2. Preporuke

Oblast životne sredine i njene zaštite je nedovoljno poznata postupajućim javnim tužiocima i sudijama, koji pre svega nisu specijalizovani i ne poseduju stručna znanja iz predmetne materije, neretko ne poznaju relevantne propise kojima je regulisana oblast životne sredine, kao ni odgovarajuće navođenje činjenica koje su značajne za potpuno i tačno utvrđivanje činjeničnog stanja.

Iz tog razloga, prilikom pokretanja krivičnih postupaka i podnošenja krivičnih prijava protiv pravnih lica zbog krivičnih dela protiv životne sredine, **nije dovoljno pristupiti kao u uobičajenoj praksi, u kojoj krivična prijava predstavlja prosto obaveštenje javnom tužiocu da se desilo krivično delo koje ugrožava javni interes.**

Krivične prijave u ovoj oblasti je neophodno formulisati i pripremati tako da se precizno i detaljno definiše *pravni okvir*, odnosno svi propisi Republike Srbije koji su u konkretnom slučaju prekršeni radnjama okrivljenog, kao i da se priloži *relevantan dokazni materijal (dokumentacija, veštačenje sudskog veštaka odgovarajuće struke)*, kojim će se javnom tužilaštvu ukazati na postojanje osnovane sumnje da je došlo do izvršenja krivičnog dela. Iako se iz navedenog može izvesti zaključak da bi to značilo da RERI kao podnosilac krivične prijave praktično radi posao nadležnog javnog tužilaštva, dosadašnja praksa je pokazala da kvalitet krivične prijave i priloženih dokaza predstavljaju jedan od značajnih kriterijuma da javno tužilaštvo uzme u razmatranje i postupi po podnetoj krivičnoj prijavi.

2. Diskreciono odlučivanje javnih tužilaštava i saradnja u cilju postupanja po krivičnim prijavama

U vezi sa napred izloženim, a povodom podnete krivične prijave, postavljaju se pitanja:

- koja je granica diskrecionog ovlašćenja javnog tužioca prilikom donošenja odluke o krivičnoj prijavi?
- koje su zakonske mogućnosti protiv negativne odluke javnog tužioca - rešenja o odbacivanju krivične prijave?

Naime, Zakonikom o krivičnom postupku su propisana *tri osnova* po kom će javni tužilac rešenjem **odbaciti krivičnu prijavu**, i to ukoliko iz same prijave proističe da:

- prijavljeno delo *nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti*,
- da je nastupila *zastarelost* ili je delo obuhvaćeno *amnestijom* ili *pomilovanjem* ili postoje *druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje*,
- da *ne postoje osnovi sumnje* da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti.

Prva dva osnova za odbacivanje krivične prijave su konkretna i svoje obrazloženje temelje u zakonu. Kada je reč o mogućnosti odbacivanja krivične prijave jer prijavljeno delo *nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti*, navedeno je utvrđivo, jer su krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti tačno određena Krivičnim zakonikom. Takođe, kada je reč o mogućnosti odbacivanja krivične prijave jer je nastupila *zastarelost* ili je delo obuhvaćeno *amnestijom* ili *pomilovanjem*, ili postoje *druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje*, Krivičnim zakonikom je regulisan i pojam *zastarelosti*, *amnestije*, *pomilovanja* ili *okolnosti koje trajno isključuju gonjenje*.

Osnov koji se čini najopasnijim sa aspekta moguće

zloupotrebe diskrecione ocene javnog tužioca prilikom odlučivanja o krivičnoj prijavi, jeste mogućnost odbacivanja krivične prijave iz razloga što *ne postoje osnovi sumnje* da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. Naime, ne postoji zakonski kriterijum koji propisuje **koji stepen sumnje** je dovoljan da javni tužilac pokrene postupak po krivičnoj prijavi, što upravo ostavlja mogućnost da u svakom pojedinačnom slučaju postupajući javni tužilac donese odluku po slobodnoj oceni. Dakle, zakonodavac je na ovaj način otvorio mogućnost da u gotovo svakoj situaciji javni tužilac može da donese odluku o odbacivanju krivične prijave, uz diskrecionu ocenu i zaključak da ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti.

2.1. Praksa

U dosadašnjoj praksi, RERI se prilikom podnošenja krivičnih prijava, posebno protiv pravnih lica, pre svega fokusira na *jasan prikaz činjeničnog stanja, pregled relevantne legislative, prikupljanje i potkrepljivanje navoda u krivičnoj prijavi relevantnom dokumentacijom*, kao i *predlaganje dokaza* kojima će se na nedvosmislen način utvrditi da je radnjama okrivljenog u konkretnom slučaju došlo do izvršenja krivičnog dela.

Takođe, RERI je u situacijama u kojima je to bilo po-

trebno, pre podnošenja krivične prijave angažovao registrovanog sudskog veštaka odgovarajuće struke (građevinarstva, biologije, ekologije i dr.), te je uz samu krivičnu prijavu prilagao i veštačenja, koja predstavljaju stručnu argumentaciju i potporu navodima iz krivične prijave. Na navedeni način je značajno smanjena mogućnost da postupajući javni tužilac iskoristi svoje diskreciono pravo i zakonsku mogućnost odbacivanja krivične prijave zbog nepostojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično delo.

2.2. Preporuke

Imajući u vidu nedovoljno poznavanje propisa iz oblasti životne sredine od strane javnih tužilaca i sudija, sa jedne, a činjenicu da javni tužioci i sudije u velikom broju slučajeva nisu voljni za sugestije, potrebno je u svakom pojedinačnom slučaju raditi na **uspostavljanju saradnje sa postupajućim organom** (javnim tužiocem, sudijom).

Takođe, potrebno je zasnivati krivične prijave na navodima koji su podržani argumentovanim dokaznim materijalom, u kojima je na **pregledan i temeljan način objašnjena konkretna nezakonita situacija, i predloženo izvođenje dokaza** (saslušanje odgovornih lica, ispitivanje relevantnih svedoka, uviđaj, veštačenje), koji će biti dovoljna osnova za podizanje optužnog akta protiv okrivljenog lica.

Neophodno je i ažurno i redovno pratiti rad postupajućih tužilaštava po podnetim krivičnim prijavama, te se obraćati pisanim putem - **zahtevima za obaveštavanje o toku krivičnog postupka, kao i dostavljanje relevantne dokumentacije**. Kontinuiranim monitoringom postupka od samog podnošenja krivične prijave, postiže se uticaj na postupajućeg javnog tužioca, kom se šalje poruka da podnošenje krivične prijave ne predstavlja samo prosto obaveštavanje o postojanju krivičnog dela

i počinioca, već predstavlja iniciranje postupka u kom podnosilac krivične prijave od samog početka učestvuje u krivičnom postupku, prati sprovođenje dokaznog postupka, prati sam tok krivičnog postupka, a u situacijama u kojim mu je od strane nadležnog organa priznato svojstvo oštećenog, aktivno učestvuje u postupku.

Na kraju, jedan od mehanizama uticaja na javna tužilaštva da postupaju po podnetim krivičnim prijavama je **mogućnost podnošenja prigovora** na rešenje o odbacivanju krivične prijave. Naime, u skladu sa zakonom, o odbacivanju prijave, kao i o razlozima za to, javni tužilac će obavestiti oštećenog u roku od osam dana, te postoji mogućnost podnošenja prigovora neposredno višem javnom tužiocu.

Međutim, Zakonik o krivičnom postupku mogućnost podnošenja prigovora protiv rešenja o odbacivanju krivične prijave propisuje isključivo za oštećenog, a pitanje priznavanja svojstva oštećenog RERI-ju, kao udruženju koje zastupa interese javnosti, postavlja se i eventualno stiče u svakom konkretnom krivičnom postupku koji RERI inicira.

3.

Osnaživanje položaja udruženja kao oštećenog u krivičnom postupku

Kada se postavlja pitanje priznavanja svojstva oštećenog u krivičnom postupku udruženju koje zastupa interese javnosti, navedeno iziskuje dokazivanje u svakom pojedinačnom krivičnom postupku, kako je prethodno već napomenuto.

Zakonik o krivičnom postupku definiše oštećenog kao lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo. Međutim, priznanje svojstva oštećenog udruženju je značajno iz više razloga.

Naime, od samog podnošenja krivične prijave, zakon propisuje niz prava oštećenog: da ukaže na činjenice i da predlaže dokaze koji su od važnosti za predmet dokazivanja, da razmatra spise i raz-

gleda predmete koji služe kao dokaz, da bude obavešten o odbacivanju krivične prijave ili o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja, da podnese prigovor protiv odluke javnog tužioca da ne preduzme ili da odustane od krivičnog gonjenja, da bude poučen o mogućnosti da preuzme krivično gonjenje i zastupa optužbu, da prisustvuje pripremnom ročištu, da prisustvuje glavnom pretresu i učestvuje u izvođenju dokaza, da bude obavešten o ishodu postupka i da mu se dostavi pravnosnažna presuda. Dakle, zakon predviđa **aktivnu ulogu oštećenog** u krivičnom postupku, mogućnost oštećenog da **prati tok postupka** i u istom **učestvuje**, te da **utiče na odluku suda** o postojanju krivičnog dela i njegovom učiniocu.

Priznanje svojstva oštećenog udruženju je posebno važno iz dva razloga, odnosno zakonske mogućnosti:

- u situaciji da javni tužilac rešenjem odbaci krivičnu prijavu, ima zakonsku obavezu da oštećenom dostavi odluku o krivičnoj prijavi, **na koju oštećeni može podneti prigovor neposredno višem javnom tužiocu;**
- u situaciji da nakon potvrđivanja optužnice javni tužilac izjavi da odustaje od optužbe, **oštećeni ima mogućnost da preuzme krivično gonjenje i zastupa optužbu.**

Dakle, značaj svojstva oštećenog se ogleda u nizu prava koje mu zakonodavac priznaje, pa osim aktivnog praćenja krivičnog postupka koji vodi javni tužilac, zakonodavac propisuje pravo oštećenog da preuzme krivično gonjenje i nastavi krivični postupak u situaciji kada javni tužilac odustane od optužbe.

3.1. Praksa

Primer dobre prakse u vezi sa priznavanjem svojstva oštećenog RERI-ju, jeste ostvarenje saradnje sa Osnovnim javnim tužilaštvom u Boru, u postupku koji je RERI pokrenuo protiv kompanije Zijin zbog krivičnog dela zagađenja vazduha.

Naime, od samog podnošenja krivične prijave, Osnovno javno tužilaštvo u Boru je faktički priznalo svojstvo oštećenog RERI-ju, te je postupalo po Zahtevima RERI-ja za obaveštavanje o toku postupka, dostavljalo informacije o postupanju po krivičnoj prijavi, kao i celokupnu prikupljenu dokumentaciju od strane tužilaštva (Izjašnjenje osumn-

jičenog na navode iz krivične prijave, Nalaz i mišljenje veštaka). Takođe, u predmetnom postupku je RERI-ju omogućeno da pristupi pred Osnovno javno tužilaštvo u Boru, te da u vezi sa navodima iz krivične prijave, prisustvuje i ispituje inspektora za zaštitu životne sredine koji je u konkretnom slučaju bio postupajući inspektor u inspeksijskim nadzorima nad kompanijom Zijin. Takođe, postupajući javni tužilac je prihvatio stručnu podršku RERI-ja, u pogledu formiranja zadatka za veštačenje, a sve u cilju što preciznijeg i temeljnijeg sprovođenja dokaznog postupka i utvrđivanja činjeničnog stanja, potrebnog za podizanje optužnog akta.

Prema neformalnim saznanjima RERI-ja, dobijenih od strane javnog tužilaštva u Boru, u ovom postupku je, po podnetoj krivičnoj prijavi, nakon sprovedenog dokaznog postupka, podnet optužni akt protiv kompanije Zijin, zbog krivičnog dela Zagađenje životne sredine.

Sa druge strane, povodom krivične prijave koju je RERI podneo protiv iste kompanije, zbog zagađenja reke Mali Pek, Osnovno javno tužilaštvo u Negotinu nije imalo pozitivan stav po pitanju priznavanja svojstva oštećenog RERI-ju. Povodom zahteva RERI-ja za obaveštavanje o toku postupka i dostavljanje dokaznog materijala, ovo tužilaštvo

je kratko, formalno obaveštavalo RERI o toku postupka, odnosno prepoznalo je RERI isključivo kao podnosioca krivične prijave (ali ne i oštećenog) koji, osim na informisanje o toku postupka, nema pravo da isti prati, u njemu učestvuje ili utiče na postupak odlučivanja.

3.2. Preporuke

Pojam oštećenog je striktno definisan Zakonikom o krivičnom postupku, i reč je o licu čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo. Međutim, imajući u vidu da su krivična dela protiv životne sredine dela koja se gone po službenoj dužnosti, te da krivični postupak pokreće i vodi javni tužilac, potrebno je u svakom konkret-

nom postupku ukazati na značaj tačnog i potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja. Naime, udruženje koje je osnovano radi zaštite životne sredine, u krivičnim postupcima u kojima je cilj zaštititi životnu sredinu i javni interes građana, je **faktički zastupnik građana, čija su su prava na zdravu životnu sredinu krivičnim delom ugrožena ili povređena.**

4. Odgovornost organa uprave u pokretanju krivičnih postupaka

Zakon o inspekcijskom nadzoru (“Sl. glasnik RS”, br. 36/2015, 44/2018 i 95/2018) propisuje da ako kod nadziranog subjekta otkrije nezakonnost koja je kažnjiva prema zakonu ili drugom propisu, inspektor nadležnom pravosudnom organu podnosi krivičnu prijavu, prijavu za privredni prestup ili zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

Međutim, napred navedena zakonska mogućnost postupajućeg inspektora da, u situacijama u kojima u vršenju inspekcijskog nadzora utvrdi da određena kompanija nezakonito posluje, po diskrecionoj oceni optira da li će protiv tog pravnog lica podneti prekršajnu prijavu, prijavu za privredni prestup, ili krivičnu prijavu, predstavlja opasnost da se, pokretanjem blažeg sudskog postupka (prekršajnog, privrednog prestupa), **kompanijama omogućí da kontinuirano nezakonito posluju, uz vršenje krivičnih dela, a uz plaćanje novčanih kazni koje se izriču u prekršajnom, ili postupku po privrednom prestupu.**

Važno je napomenuti da je krivičnim zakonodavstvom Republike Srbije, u situaciji kada je određeno fizičko ili pravno lice pravnosnažno osuđeno za prekršaj ili privredni prestup, **povodom istog događaja ne može biti i krivično procesuirano.** Navedeno znači, da u situaciji kada postupajući inspektor optira, da u situaciji kada utvrdi nezakonnost u poslovanju određenog pravnog lica, podnese prekršajnu, ili prijavu za privredni prestup, na taj način zapravo abolira navedeno lice krivične odgovornosti, procesuiranja, i izricanja teže, krivične sankcije. Naime, u prekršajnim i postupcima po privrednim prestupima se u praksi kompanijama izriču simbolične novčane kazne, dok u krivičnom postupku postoji mogućnost izricanja krivične sankcije prestanka pravnog lica, uslovna osuda, kao i mere bezbednosti, pa sud može odgovornom pravnom licu kao meru bezbednosti zabraniti da obavlja određene registrovane delatnosti ili poslove u vezi sa kojim je krivično delo učinjeno, i to u trajanju od od jedne do tri godine od dana pravnosnažnosti presude.

4.1. Praksa

U dosadašnjoj praksi RERI-ja, u postupcima inspekcijskih nadzora koje je inicirao, kao i na osnovu dokumentacije o sprovedenim inspekcijskim nadzorima kojima raspolaže, primetno je da postupajući inspektori nadležnih inspekcija, u situacijama kada

u vršenju inspekcijskog nadzora utvrde teže povrede zakona, izbegavaju da podnesu krivične prijave protiv nadziranih subjekata, te ili propuštaju da pokrenu bilo kakav postupak, ili podnose prekršajne, ili prijave za privredni prestup.

4.2. Preporuke

Iako ocena da li utvrđena nezakonitost predstavlja prekršaj, privredni prestup, ili krivično delo, predstavlja diskrecionu ocenu postupajućeg inspektora, nesavestan rad u službi i propuštanje da se koristi svojim zakonskim ovlašćenjima, potpada pod disciplinsku i krivičnu odgovornost službenog lica. U tom smislu, uticaj na postupajuće inspektore da nakon izvršenog inspeksijskog nadzora protiv nadziranog subjekta podnesu pravni akt u skladu sa težinom utvrđenih nezakonitosti, se eventualno može postići podnošenjem disciplinskih i krivičnih prijava protiv službenih lica nadležnih inspekcija.

Naime, Zakon o državnim službenicima kao težu povredu dužnosti iz radnog odnosa propisuje

nezakonit rad ili propuštanje radnji za koje je državni službenik ovlašćen radi sprečavanja nezakonitosti ili štete, te za navedenu povredu propisuje i mogućnost prestanka radnog odnosa.

Sa druge strane, Krivični zakonik propisuje krivično delo Nesavestan rad u službi (član 361. Krivičnog zakonika), pa *Službeno lice koje kršenjem zakona ili drugih propisa ili opštih akata, propuštanjem dužnosti nadzora ili na drugi način očigledno nesavesno postupa u vršenju službe, iako je bilo svesno ili je bilo dužno i moglo biti svesno da usled toga može nastupiti teža povreda prava drugog ili imovinska šteta, može biti kažnjeno novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.*

Jul 2022. godine

RERI – Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu
Dositejeva 30/3, 11 000 Beograd
Republika Srbija